

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Międzynarodowy Dzień Praw Więźniów

18 lipca 2016 r.

ONZ ustanowiło ten dzień w 2015 r. w miejsce Dnia Nelsona Mandeli

- ONZ uchwaliło Reguły Nelsona Mandeli 17 grudnia 2015 r.,
To znowelizowana wersja Międzynarodowych Standardów ONZ Traktowania Więźniów z 1955 r.
- Nelson Mandela walcząc o demokrację i prawa człowieka, **spędził 27 lat w więzieniu.**

Nelson Mandela:

- „Mówi się, że nikt prawdziwie nie pozna **narodu**, dopóki nie zobaczy jego **więzień**”.
- „Narodu nie należy oceniać po tym, w jaki sposób traktuje elity, **ale jak traktuje najśłabszych**”.

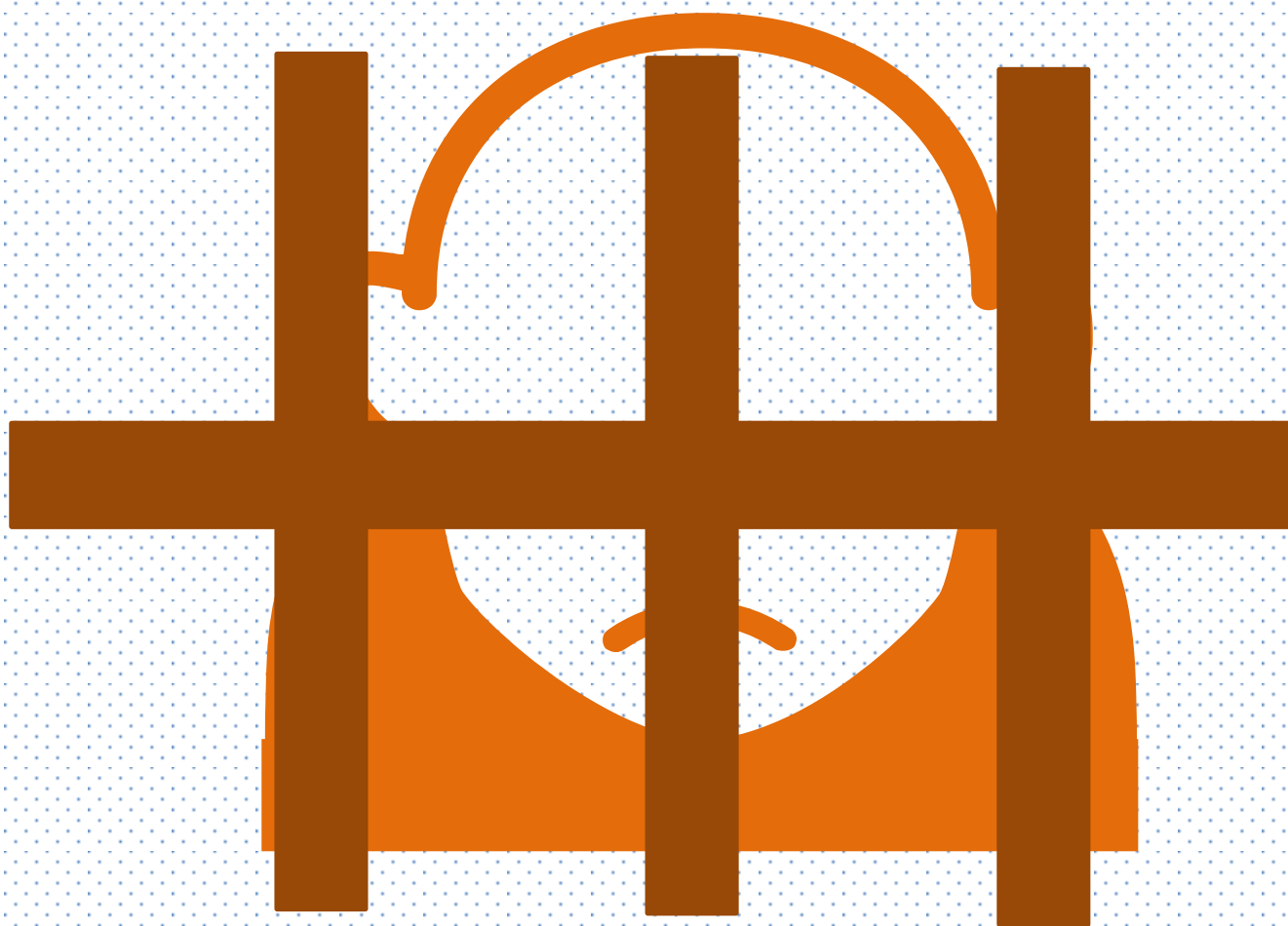
Dlaczego RPO zajmuje się prawami więźniów

- Polska ratyfikowała Protokół fakultatywny do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur (OPCAT). Każde państwo strona Konwencji ma obowiązek utworzyć **Krajowy Mechanizm Prewencji [tortur]**. Od 2008 robi to RPO.
- W Biurze RPO jest też **Zespół ds. Wykonywania Kar**, który rozpoznaje rocznie ok. 6000 skarg więźniów.

Ilu jest w Polsce więźniów

- W jednostkach penitencjarnych przebywa ok. **72 tys.** osób pozbawionych wolności.
- Są osadzeni w **155 jednostkach.**
- **Służba Więzienna to trzeci w Polsce przewoźnik.**
- Skazani na dożywocie z prawomocnym wyrokiem to 385 osób.

Oni wyjdą na wolność

Czym mamy się przejmować?

- Naruszeniami prywatności i upokarzaniem.
- Zaludnieniem w więzieniach (3 m² na osobę).
- Niezauważaniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami (na wózku, niedołącznych, starych, chorych psychicznie, upośledzonych umysłowo).
- Złymi warunkami leczenia (np. żółtaczka typu C!).

Warunki w więzieniach

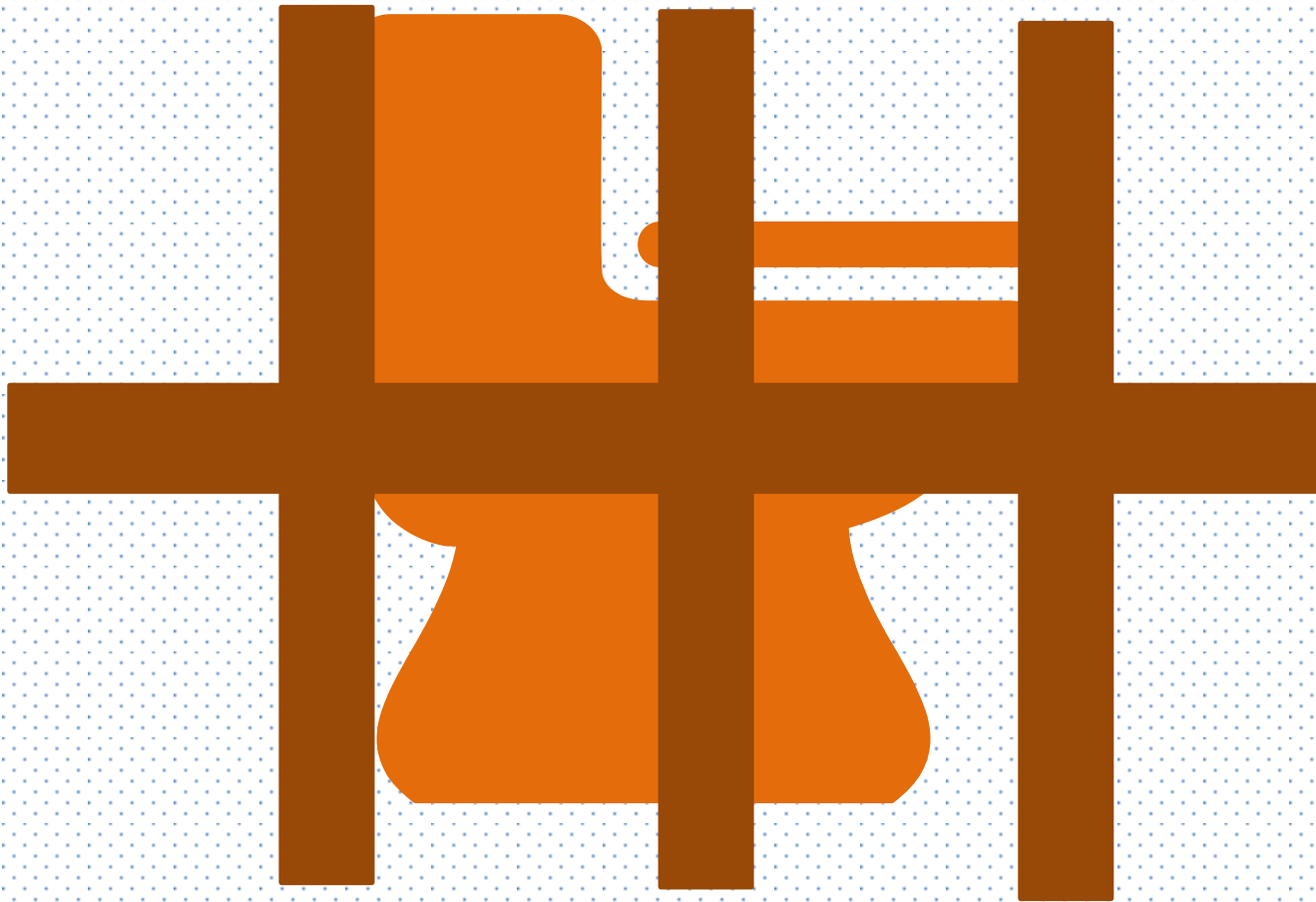

3 m² na więźnia, a nawet mniej

- RPO wystąpił do Ministra Sprawiedliwości o wprowadzenie standardu **4 m²** na jednego więźnia.
    - we Francji 4,7 -9 m²,
    - w Wielkiej Brytanii 4,5 -7 m²,
    - w Hiszpanii 9 -10 m²,
    - we Włoszech 7 -9 m².
- Cella Nelsona Mandeli: 2,4 x 2,1 m (5,04 m²)

SKARGA: przebywam w przeludnionej celi, warunki poniżające

Prawo do intymności więźniów

Prawo do intymności więźniów

Udało się nam doprowadzić do:

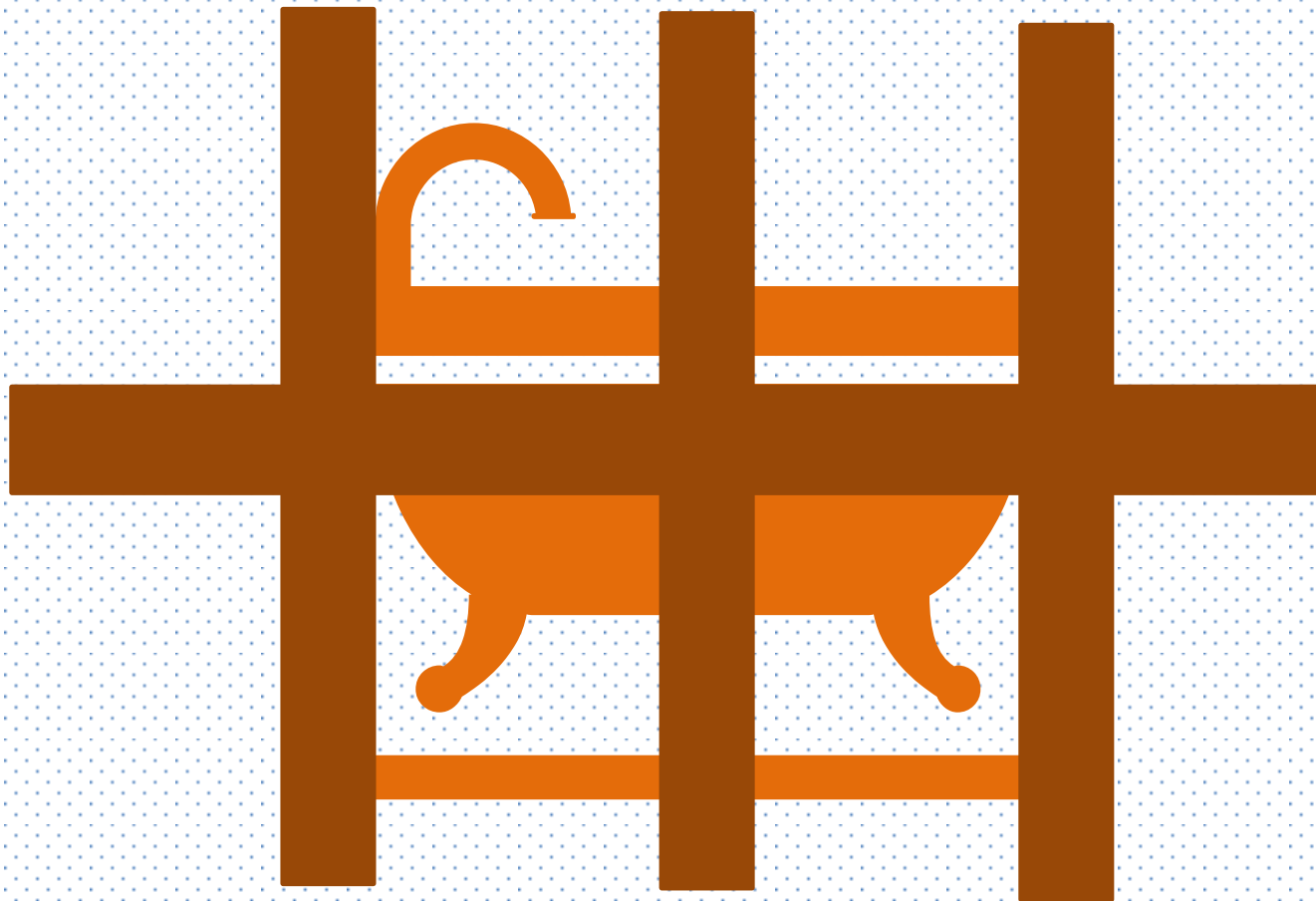
- wprowadzenia przegród w łazniach,
- zabudowy kącików sanitarnych w celach wieloosobowych,
- stosowania przesłon kącików sanitarnych w celach jednoosobowych.

Co roku pytamy o stan zabudowy kącików

- Informacja z 5.04.2016 r. : wszystkie kąciki zostaną zabudowane za 4-5 lat.

SKARGA: spożywam posiłek i czuję zapachy z niezabudowanego WC. Cela jest wieloosobowa.

Higiene osobista

1. Higiena osobista

Więzień osadzony dostawał JEDNĄ rolkę papieru toaletowego MIESIĘCZNIE

TERAZ – **dwie**, po interwencji RPO

SKARGA: żadnemu człowiekowi jedna rolka nie wystarczy na miesiąc.

2. Kąpiel

- Mężczyźni mieli prawo do jednej kąpieli w tygodniu.
- **Teraz – podobnie jak kobiety - DWIE kąpiele w tygodniu.**
- Tam, gdzie to możliwe, w celach jest ciepła woda (niestety, nie w budynkach XIX-wiecznych)

SKARGA: w mojej celi jest tylko zimna woda.

10 min. kąpieli w łaźni do za mało, aby utrzymać higienę.

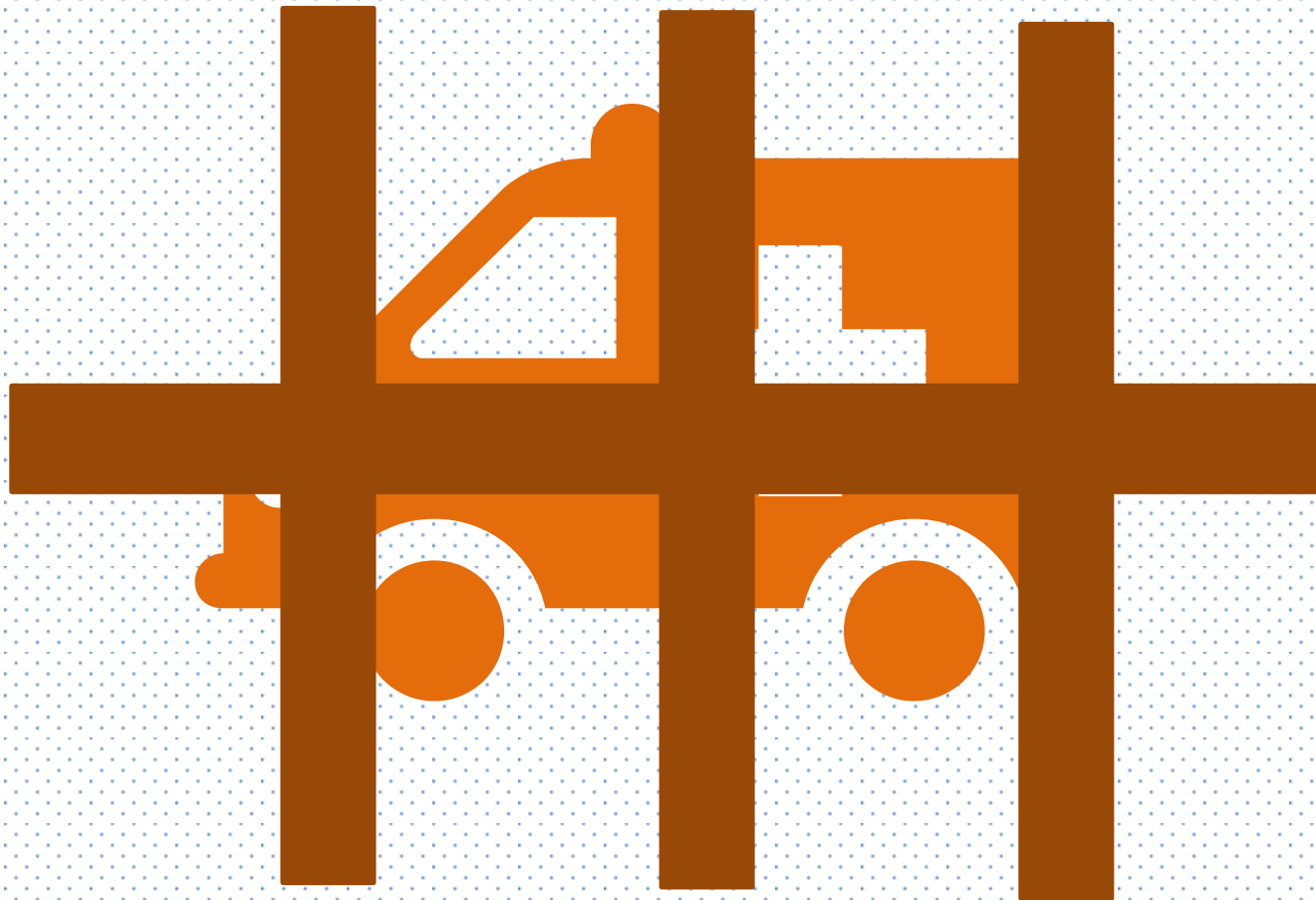
3. Higiena osobista

- Więźniowie nie dostawali bielizny w zakładach karnych.
- Po interwencji RPO dostają minimum dwie pary na miesiąc.
- Cały czas walczymy o to, by odzież była dostosowana do pory roku.

SKARGA: Do apelu muszę się ubrać w długie spodnie i długą bluzę – a na zewnątrz jest 30 °C.

Opieka medyczna

Problemy

- Kłopot w dostępie do badań specjalistycznych.
- Zarażeni na HCV (żółtaczka typu C) czekają 2-3 lata na leczenie – tylko ZK Potulice leczy takie osoby.
- Kłopoty z uzyskaniem przerwy w karze ze względów zdrowotnych – a szpitale przywięziennne są likwidowane.

SKARGA: czekam ponad 2 lata na leczenie w ZK Potulice.

1. Opieka medyczna w zakładach karnych

- Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał **kilkanaście** wyroków przeciwko Polsce dotyczących warunków opieki zdrowotnej.
- Nie są uznane za wykonane, dlatego przedstawiciele Rady Europy (Komitet Ministrów Rady Europy) cały czas Polskę kontrolują.

2. Cofnięcie zgody na badania psychologiczne i psychiatryczne

- Osadzeni poddawani są badaniom psychologicznym i psychiatrycznym. Chodzi o to, by wiedzieć, w jakich warunkach powinni odbywać karę.
- ALE osadzeni często się na to nie zgadzają. Mają takie prawo. **KTO ZATEM POWINIEN DECYDOWAĆ? – SĘDZIA PENITENCJARNY**

3. Badanie na obecność środków odurzających

- Więzienia mają problem z dopalaczami i narkotykami.
- Służba Więzienna poddaje więźniów badaniom.

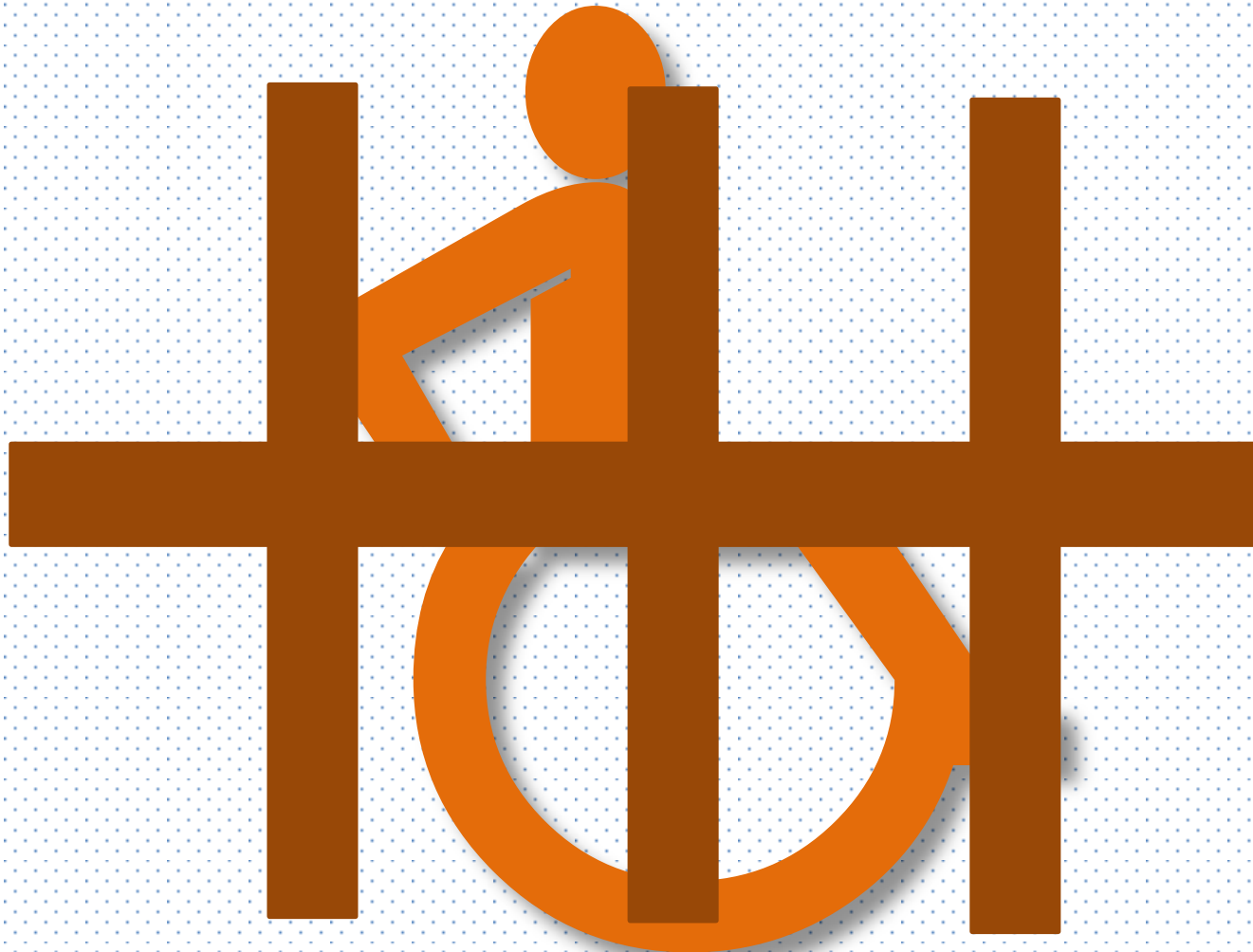
MA DO TEGO PRAWO

- ALE co się dzieje, jeśli więzień **nie zgadza się z wynikiem testu z moczu (wynik 50:50)** i chce badania krwi?

Więzień ma do tego prawo.

- Służba Więzienna często jednak odmawia, stąd skargi

Osadzeni z niepełnosprawnością

Osadzeni z niepełnosprawnością fizyczną (1)

- Dzięki współpracy z Fundacją Polska bez Barrier, przedstawiciele KMP zwrócili uwagę na **osoby z niepełnosprawnościami w izolacji penitencjarnej**.
- Niestety – cele dla więźniów z niepełnosprawnością nie są dostosowane (drzwi za wąskie dla wózka, sanitariaty, nie wypracowano standardów transportowania takich osób).

SKARGA: bez pomocy współwięźniów nie mogę wyjść z celi

Osadzeni z niepełnosprawnością fizyczną (2)

- Więzień z niepełnosprawnością fizyczną ma często problemy ze skorzystaniem z prawa do spaceru, z wyjściem do świetlicy, do lekarza, na widzenia (bo schody, brak windy, wąskie drzwi).
- Bardzo często skazany jest na pomoc współwięźniów z celi.

Niepełnosprawni intelektualnie lub psychicznie w zakładach karnych

- W listopadzie 2015 r. zaalarmowały nas sygnały o osadzonych z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną, którzy być może nie powinni być w więzieniu.
- Spotkaliśmy się z każdą z takich osób (130 osób). Chodzi o sprawdzenie, czy przed sądami **miały one zapewnione prawo do obrony** oraz czy stopień ich niepełnosprawności nie powoduje, że kara pozbawienia wolności jest niecelowa.

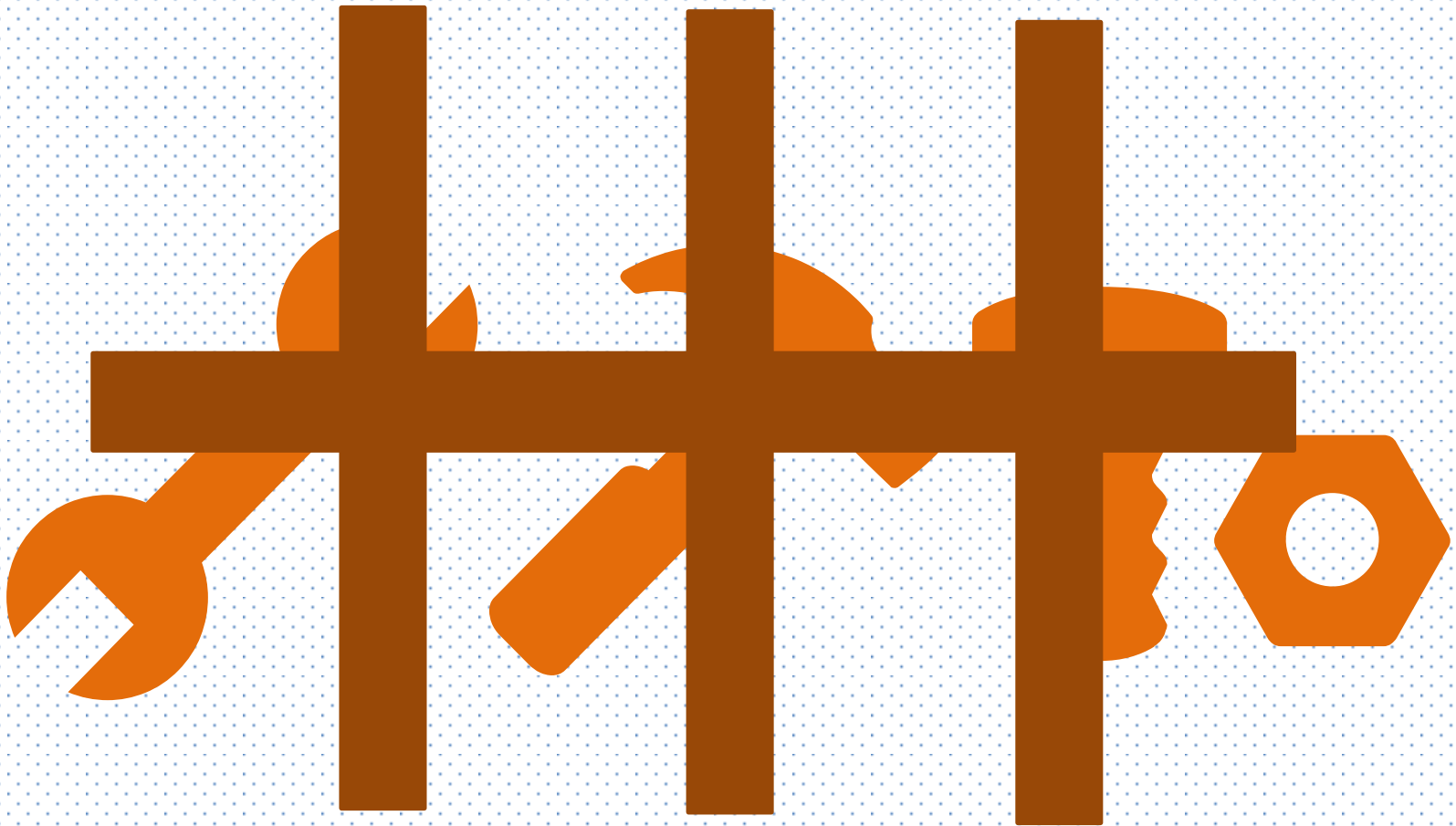
SPRAWA pana Radosława Agatowskiego

Chorzy psychicznie w aresztach śledczych

- Areszt śledczy nie jest miejscem dla osoby chorej psychicznie, którą sąd uznał za niepoczytalną w chwili popełnienia czynu
- ALE art. 264 k.p.k. pozwala na trzymanie jej w areszcie do 4 miesięcy
- RPO domaga się, by tych ludzi wysyłać szybciej do szpitali psychiatrycznych. Procedura nie może trwać tak długo! Wynika to też z orzeczeń ETPC v. Polska

SKARGA: Mój syn od 6 miesięcy powinien być w szpitalu psychiatrycznym, a nadal jest w areszcie.

Zatrudnienie skazanych

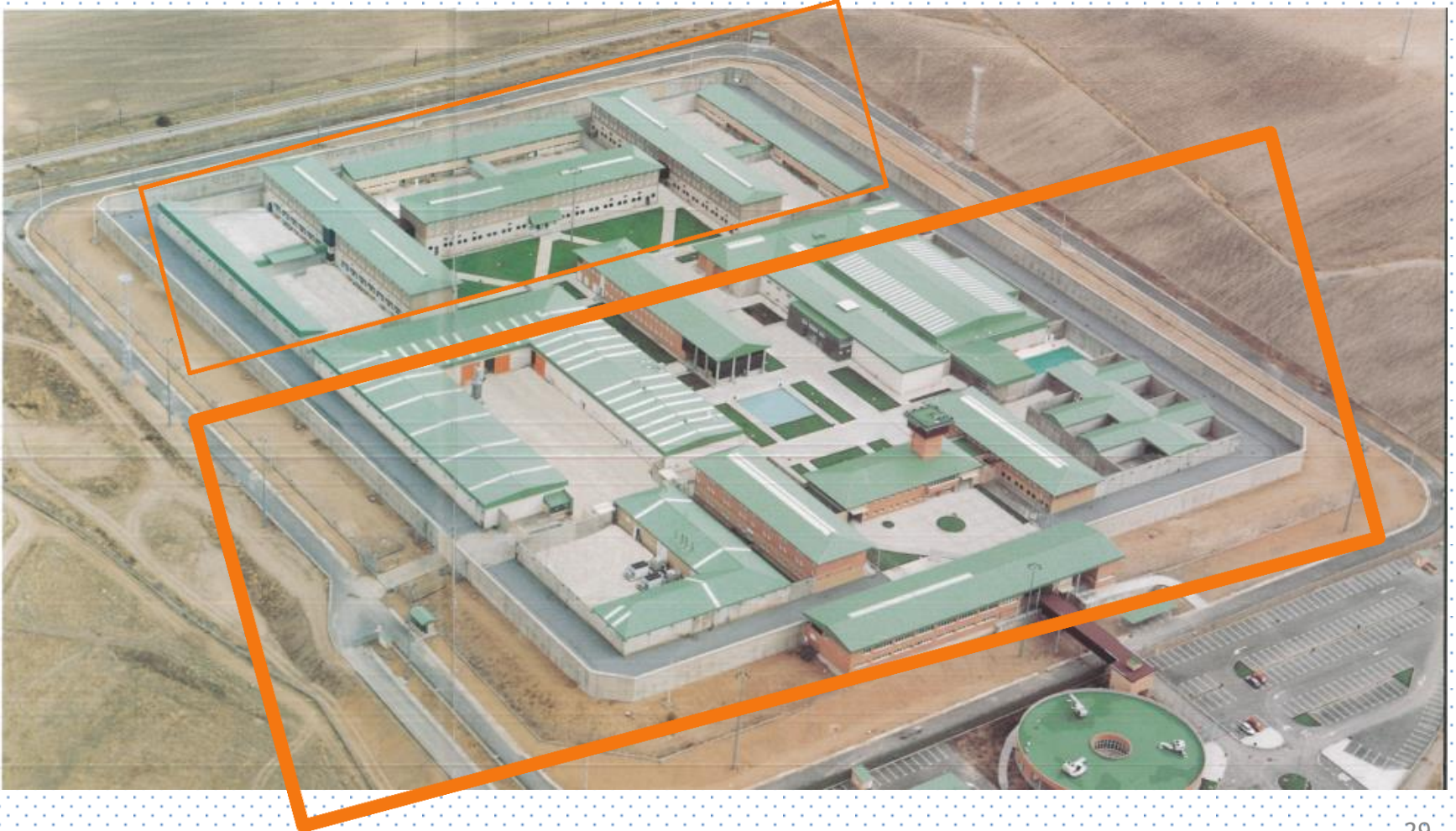
Zatrudnienie skazanych

- Więźniowie powinni pracować a nie przebywać 23 godzinny dziennie w celi (godzina to spacer)

NUDA

Zatrudnienie skazanych

Więzienie w Segowii: 2/3 terenu to miejsca pracy i szkolenia

Zatrudnienie skazanych

- Poziom zatrudnienia jest dramatycznie niski (uwaga, problem alimentów!)

SKARGA: Mam niezapłacone alimenty, a nie mogę pracować. Dług wobec dzieci rośnie

Prawo do informacji

Prawo do informacji

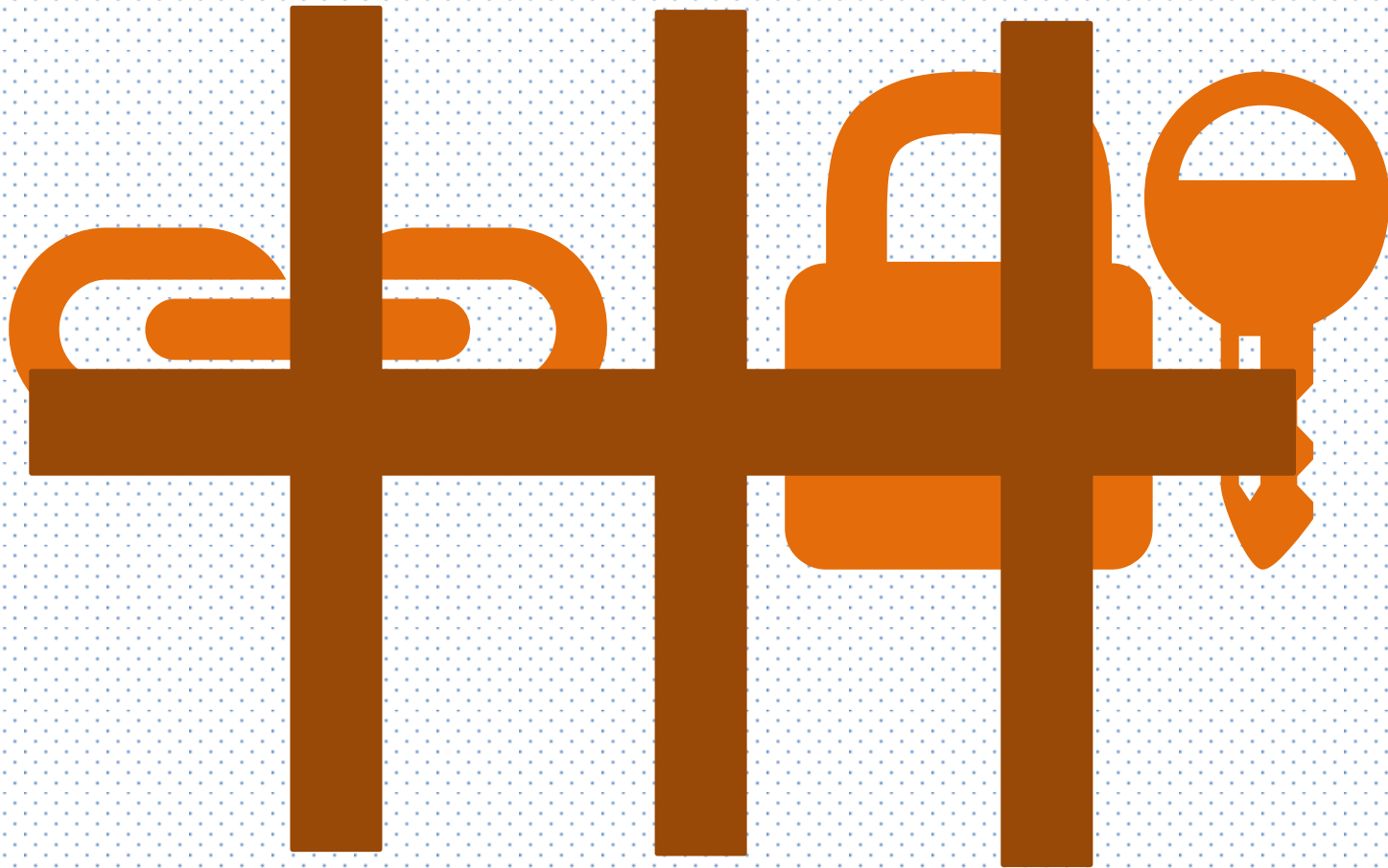
- Prawo do informacji daje dostęp do wiedzy i informacji, uczy odpowiedzialności i samodzielności. Dlatego jest ważne.
- Doprowadziliśmy do tego, że osadzeni mają **dostęp przez internet do Biuletynu Informacji Publicznej m.in. RPO, MS, SW, RCL.**
- Minister Sprawiedliwości zapewnił nas, że **prawo dostępu do wszystkich informacji zamieszczanych w BIP zostanie wpisane do katalogu praw osób pozbawionych wolności.**

Dostęp do informacji publicznej

- Prawo przewiduje, że prawo do informacji publicznej dotyczy także więźniów. Więzień może więc np. poprosić o informację o wielkości cel mieszkalnych, w których przebywał, a SW powinna te dane udostępnić.
- Nie robi tego i wtedy dostajemy skargi, które uznajemy za zasadne.

Więżniowie zaliczani do kategorii niebezpiecznych

Więźniowie zaliczani do kategorii niebezpiecznych

6 spraw przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, które Polska przegrała w 2016 r. w związku ze stosowaniem reżimu dla niebezpiecznych (naruszenie art. 3 EKPC):

- Karwowski v. Polska,
- Karykowski v. Polska,
- Prus v. Polska,
- Romaniuk v. Polska,
- Paluch v. Polska,
- Świdorski v. Polska.

Wzmoczone względy ochronne

- Problem stosowania wobec osadzonych niezakwalifikowanych do kategorii niebezpiecznych, szczególnych środków ochronnych, np.
  - kajdanki przy opuszczaniu celi,
  - częstsze kontrole osobiste,
  - obligatoryjna obecność funkcjonariuszy SW przy badaniu lekarskim,
  - spacer tylko w pojedynkę.
- **Ta praktyka nie ma podstaw prawnych!**

Prawo do prywatności

1. Kontrola osobista

- Co to jest? Więzień musi się rozebrać.
- KMP zadbał o zmniejszenie poczucia wstydu – kontrola jest teraz etapowa.
- Kontroli osobistej poddawani są więźniowie niebezpieczni przy wyjściu i powrocie do celi.
- Pozostali więźniowie są kontrolowani, jeśli SW uzna to za uzasadnione. Te przepisy zaskarżył do Trybunału RPO (Polska zresztą przegrała sprawę Milka przed ETPC).

SKARGA: Mam upokarzającą kontrolę za każdym razem, jak wracam ze świetlicy, a przecież mam dobrą opinię, nie stwarzam problemów

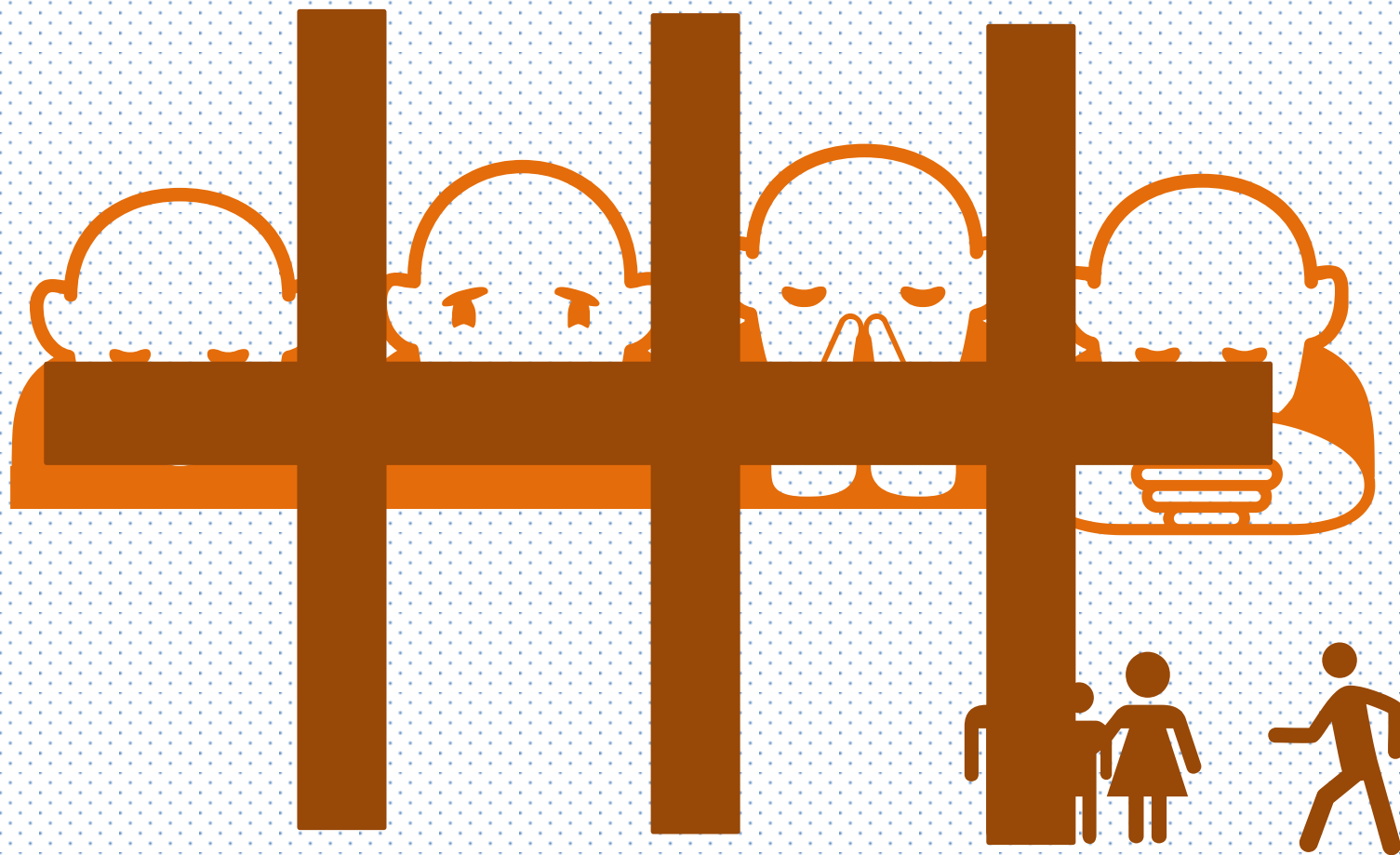
Prawo do prywatności

2. Monitoring celi i kącika sanitarnego.

Zachowanie więźnia może być monitorowane w celi i w kąciku sanitarnym:

- ale tylko w wyjątkowych sytuacjach,
- musi zdecydować o tym dyrektor oraz poinformować o tym więźnia,
- wcześniej nie wydawano decyzji, nie informowano skazanego.

Kontakt ze światem zewnętrznym

Prawo do życia rodzinnego - widzenia

- Udało nam się doprowadzić do tego, że spotkania z rodziną możliwe są także **w niedziele i ważniejsze święta oraz że zlikwidowano przegrody oddzielające więźnia od bliskich w czasie widzeń przy stoliku.**
- Widzenia w odrębnym pomieszczeniu bez osoby dozoru – monitorujemy stworzenie takich pomieszczeń w każdej jednostce.

SKARGA: Moja żona pracuje i nie może mnie odwiedzać w dni powszednie, dzieci muszą wówczas opuszczać szkołę.

Prawo tymczasowo aresztowanych do rozmów telefonicznych

- To jest nowe prawo, wprowadzone na mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego.
- Trybunał zajął się prawem do obrony (i rozmowami z obrońcą), ustawodawca dał uprawnienie szersze (art. 217c Kodeksu karnego wykonawczego).

SKARGA: sąd omówił mi prawa rozmowy z obrońcą.

Paczki żywnościowe

- Więzień ma prawo do paczki, którą zamawia sam w kantynie. Może to też zrobić osoba najbliższa. Ale nie każdy więzień utrzymuje kontakt z rodziną.
- Dlatego staraliśmy się o to, by taką paczkę mógł zamówić dla więźnia każdy.
- Przepisy mają być zmienione.

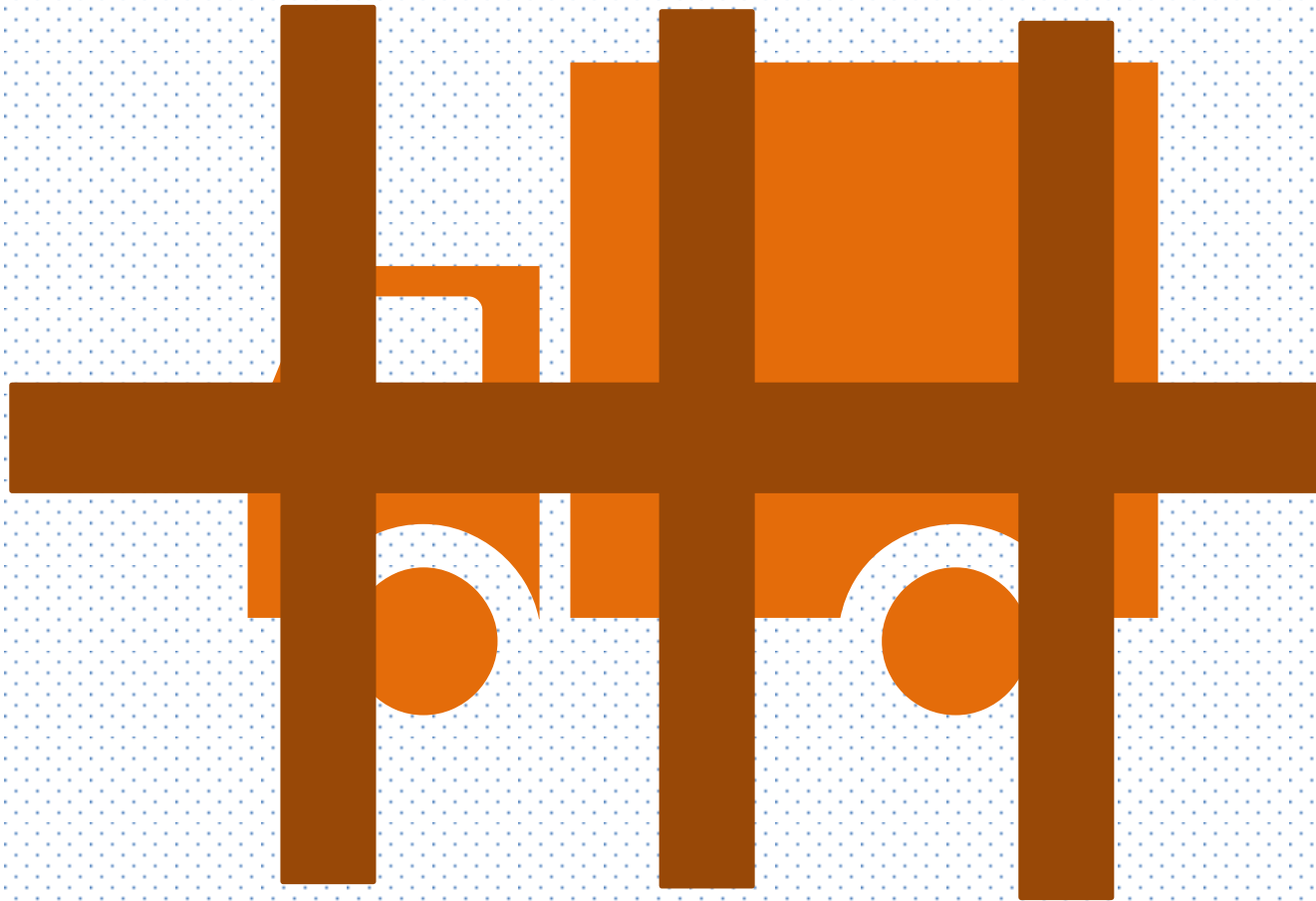
SKARGA: nie mogę kupić owoców i warzyw, kantyna nie ma ich w swojej ofercie.

Wyżywienie

RPO zajmował się wielokrotnie wyżywieniem z uwzględnieniem wymogów religijnych i kulturowych.

SKARGA: od lat jestem wegetarianinem, dlaczego muszę jeść mięso ?

Transportowanie więźniów

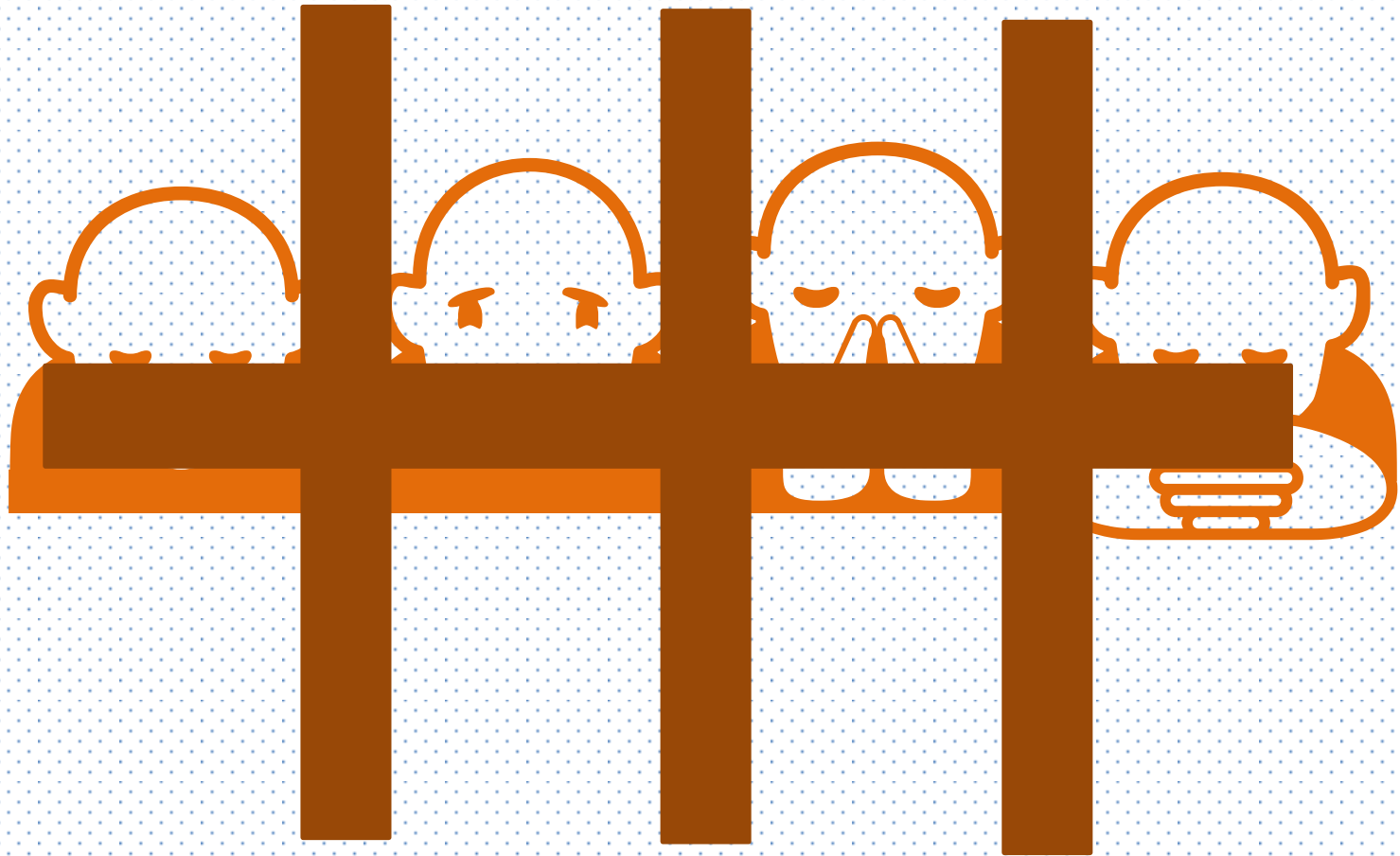
Warunki transportowania

Służba Więzienna przejechała w 2015 r. 6,7 mln km transportując osadzonych. Zajmuje się tym także Policja.

RPO zrobił dużo na rzecz humanitarnych warunków transportowania:

- by nie byli w drodze **przez trzy dni bez możliwości snu,**
- by nie czekali na dalszą drogę stojąc w ciasnych, zadymionych, **dusznym pomieszczeniach przez 7-8 godz.,**
- by konwojowani z zagranicy nie pozostawali bez posiłku i picia przez kilkanaście godzin.

Dlaczego warto dbać również o prawa osób, które popełniły przestępstwo

Godność więźnia

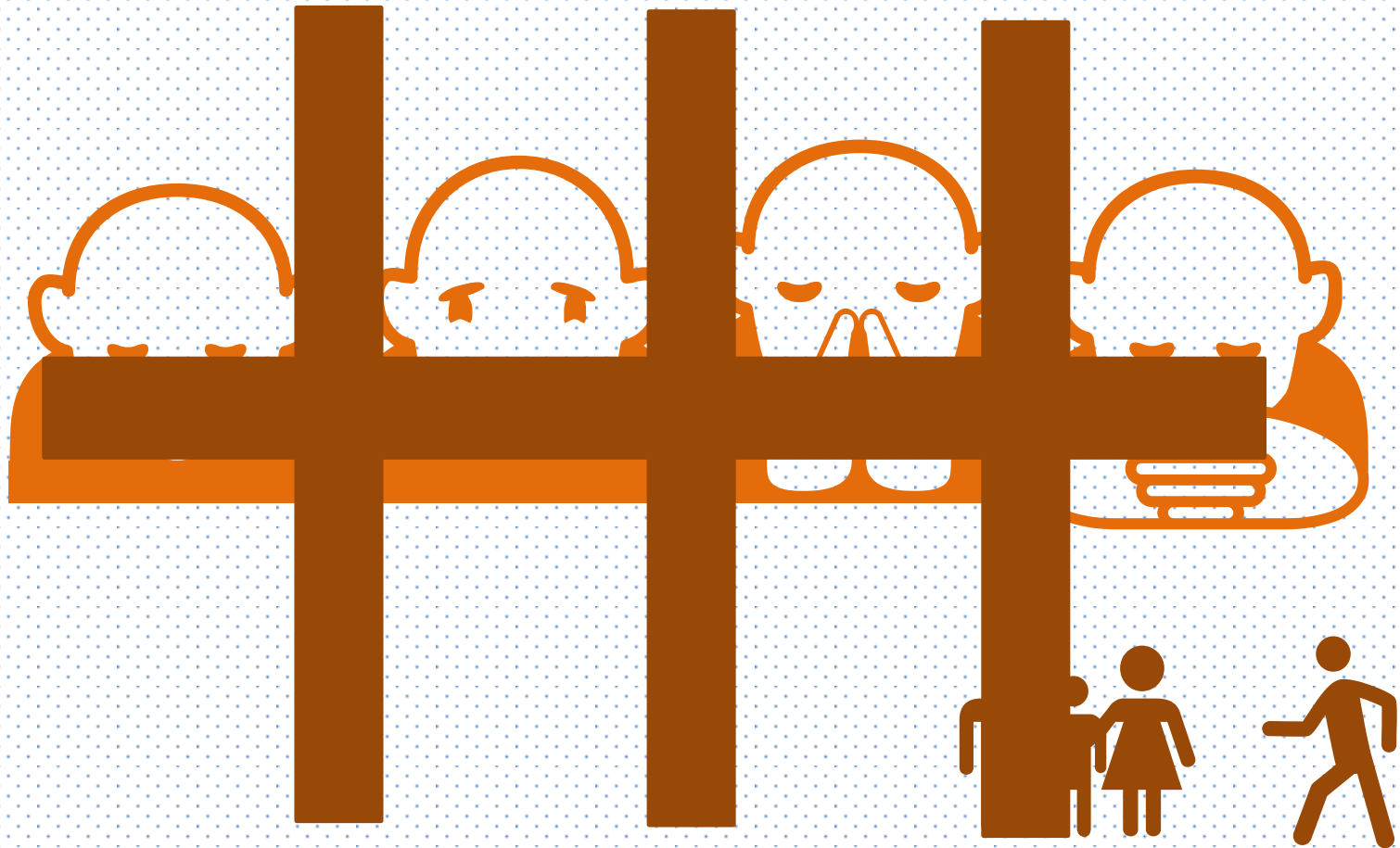
- Dla Nelsona Mandeli godność więźnia oznaczała m.in. możliwość otrzymania długich spodni. Walczył o to długi czas.
- W Polsce sam pobyt w więzieniu wkracza niejednokrotnie w sferę godności, rodzi poczucie poniżenia.
- **Osadzeni zwracają się do RPO jako do „ostatniej deski ratunku”.**

Dlaczego warto dbać również o prawa osób, które popełniły przestępstwo

- W więzieniu skazany odbywa karę, dążymy do wykształcenia w nim społecznie pożądanych postaw.
- Uda się osiągnąć cele kary tylko, gdy sami będziemy szanować prawa więźniów, nauczymy wartości, które chcemy, aby respektowali po wyjściu na wolność.

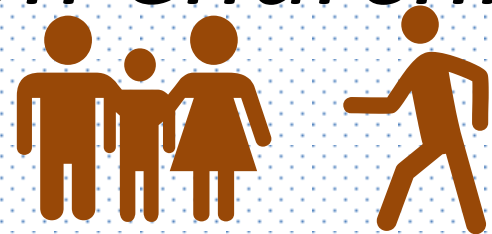
Dlatego warto dbać również o prawa osób, które popełniły przestępstwo ?

Dlatego warto dbać również o prawa osób, które popełniły przestępstwo ?

Stosunek do osób pozbawionych wolności jest papierkiem lakmusowym rozwoju cywilizacyjnego społeczeństwa

Winston Churchill

Dziś RPO spotyka się z więźniami na Białoleęce

Do wieczora pracownicy Biura RPO będą przyjmować ich skargi

Tak obchodzimy to święto

